

Çocuk Oyun Elemanları

1. Oyunun Tanımı

- Çocuk oyun alan ve elemanlarını anlayabilmek için önce oyun kavramını ve oyunun çocukların gelişimi üzerine etkilerini incelemek gerekir.
- Bu bağlamda genel anlamıyla oyun, 'belli bir amaca yönelik olan yada olmayan kurallı ya da kuralsız gerçekleşebilen, fakat her durumda çocuğun isteyerek ve hoşlanarak yer aldığı ,fiziksel, bilişsel, dil, duygusal ve sosyal gelişiminin temeli olan, gerçek hayatın bir parçası ve çocuk için en etkin öğrenme sürecidir. ' diye tanımlanabilir.

Oyunlar çocuk üzerinde pedagojik bir değer taşırlar. Oyunları şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

- Hayal oyunları; yaratıcı düşünebilme kabiliyetlerini, bireysel oyun ve oyun arkadaşlarında etkili olmadaki ve organizasyondaki inisiyatifi geliştirir. Becerikliliği, fikir üretme zenginliğini ve günlük yaşamdaki özeni teşvik eder.
- Yaratıcı oyunlar; yapılara dair mantığı geliştirirler ve mekansal düşünebilme kabiliyetini öğretirler. Yaratıcı oyunlar, hedef arayışı içinde olmaya ve düzen anlayışı geliştirmeye yardımcı olurlar. Çocuğa oyun esnasında emniyetli olmaya dair bir his verirler. Çalışmayı, boyamayı, materyallere ve yapı malzemelerine, renklere duyarlı olmayı öğretirler. Bu oyunlar, estetik bakış açısına bir katkıdır ve çocuğun yaratıcılığını teşvik ederler.
- Topluluk oyunları; duyarlılık ve tepki kabiliyetini gerektirir. Toplum içindeki tutumunu öğretirler, iktisadi ve kültürel yöntemler hakkında bir fikir sağlarlar.
- Hareket oyunları bedensel gelişim için şarttır. Ruhsal yetenekleri olduğu kadar, çocuktaki hareketlerin koordinasyonunu da geliştirirler.

2. Oyun elemanlarında aranılan özellikler

- Değişik yaş gruplarının oyun gereksinimlerini karşılayabilmeli
- İklim koşullarına uygun materyalden yapılmış olmalı
- Yedek parça ve yeniden temin kolaylığı olmalı
- Çocuğa bir takım becerileri kazandırmada, zekasını geliştirmede ve fiziksel açıdan gelişmelerini sağlayabilecek nitelikte olmalıdır.
- En önemlisi, özürülü çocuk kullanımı unutulmaması gereken bir konudur.

- Çocukların gelişmesinde büyük rol oynayan oyunların oynandığı mekanlar başlıca dört başlıkta incelenir.
 - **Geleneksel oyun alanları**
Çevremizde gördüğümüz bilinen çocuk oyun ekipmanları ile donatılmış alanlardır.
 - **Çağdaş(heykelsi)oyun alanları.**
Çevremizdeki pek çok objenin, örneğin kent mobilyalarının, duvarların, döşemenin, plastik öğelerin çocukların ilgisini çekecek oyunlaştıracakları hareketleri yapacak biçimde tasarlanması ile oluşturulan alanlardır.
 - **Macera oyun alanları,**
Çocukların bu alanlarda oyun oynarlarken kendilerini masal kahramanları gibi düşünecekleri ve hissedecekleri mekanların oluşturulduğu alanlardır.
 - **Yaratıcı oyun alanları**
Kum ve su gibi çocukların yaratıcılıklarını artıracak materyallerin kullanıldığı alanlar yaratıcı oyun alanları adı altında incelenir.

Ülkemizde kum bir oyun aracı olarak görülmemektedir. Kum genelde zemin kaplamak için kullanıldığı için bu tip alanlar fazla değildir. Su ise neredeyse hiç kullanılmamaktadır.

3. Oyun alanlarının malzeme özellikleri

3.1. Yer döşemesi

Çocuk oyun alanlarında yer döşemesi seçiminde;

Çim yüzeyi: En çok hoş giden yüzey materyaldir. Alan büyüdükçe çim daha az kullanılarak ve çamurlu yerler ortaya çıkacaktır.Çim kullanılan yüzeylerde aşınmalar ve bozulmalar görülür. Bu ise onarım masrafını artırır.

Çim + sert döşeme : Çocuk oyun yerlerinde bu kombinasyon uygun görülmele beraber , en ideal yol çözümlenememiştir.

Cüruf : Çok ince yapıda ve su buharı ile temizlenmiş cüruf kullanılır.
Cüruf + Turf karışımı kullanılabilir.

Kum + Kil + Silt : Bu karışım asfalta oranla daha esnek bir döşeme meydana getirir. Kum nisbeti % 50 den fazla olmalıdır.

Kum : Kolay ve ucuz bir yoldur. Kum kullanıldığında kuru ve rüzgarlı havalarda çevreye

sıçrar ve çevredekileri rahatsız edebilir.

Sert döşeme : Çocuklar için ilgi çekici çeşitli tekstürler sert döşeme ile elde edilebilir. Çocuk yumuşak döşemelerde yapamadığı birçok oyunu sert döşeme üzerinde yapabilir. Beton döşemelerde donuk renk etkisi renklendirmeyle giderilebilir.

Sentetik malzemeler: Sentetik malzemeler son yıllarda kullanmaya başlayan bir malzemedir. Çocuklarda yaralanmaları engellediği ve ucuz olduğu için tercih edilmektedir. Ancak, sıcak havalarda kötü koku yayması ve bazı sentetik malzemelerin sağlık açısından sorun yaratabilir olması nedeniyle kullanımında dikkat edilmesi gerekmektedir.

4. Çocuk oyun alanlarında metal kullanımı

Çocuk oyun alanlarında metal olarak demir ve alüminyum kullanılmaktadır.

- Demir.

Sertlik dayanıklılık yönünden iyi bir metaldir. Özellikle çekme ve gerilme kuvvetlerine, darbelere, sürtünmeye, aşınmaya, kimyasal maddelerin aşındırıcı etkilerine karşı dayanıklıdır.

Piyasada en çok kullanılanları:

O: Yuvarlak demir

I : I demir

T : T demir

L : Köşebent

U : U demir

- Alüminyum

Korozyona son derece dayanıklı ve yoğunluğu demir, bakır gibi metallerin üçte biri kadardır. Alüminyumun önemli özelliklerinden biride kolaylıkla biçimlene bilmesidir. Saf metal yumuşak ve kolaylıkla tel biçimine getirilme özelliğine sahip olması, çekme, bükme, presleme ve kaplama gibi çeşitli soğuk işlemlerin uygulanmasıyla haddelenebilir, basılarak çekilir ve biçimlendirilir.

5. Çocuk oyun elemanlarının tasarımı

Dış mekanda kullanılan oyun elemanları, gelişim basamakları boyunca çocuğun hareketlerine düzen getiren, zihinsel, bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerine yardımcı olan, hayal gücünü ve yaratıcı yeteneklerini geliştiren oyun araçlarıdır.

Piaget'nin oyun elemanları konusundaki görüşüne göre, "oyun elemanları tasarımında tasarlanan ürün, gerçek hayattaki hayal gücünden yararlanarak ortaya çıkan fantezilerdir. Oyun elemanları bazen çok basit formlarda çocukların kolayca algılayabileceği türden olabileceği gibi, bazen de bir eşyanın tüm özelliklerini içeren karmaşık formlara da sahip olabilir".

Oyun elemanı çocuğun kolayca algılayabileceği, çocuğa zarar vermeyecek, hayal gücünü geliştirecek özelliklere sahip olmalıdır. Renklerin ve formların dikkatlice kullanımı çocuğun renk kavramının gelişimi, oyun motivasyonu ve eğitimi açısından önemlidir. En heyecan verici oyun aracı basit ve kolay anlaşılabilen olanıdır.

Bir oyun elemanından beklenen özellikler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuğa özgürlüğü tattırmalı
- Oyun çeşitliliğine sahip olmalı
- Sosyal etkileşime elverişli olmalı
- Güvenilir olmalı (yutulacak parçalar ve keskin köşeler içermemeli)
- Koşmak, dönmek, zıplamak gibi hareket çeşitliliği getirmeli
- Çevreyi ve çevre faktörlerini algılamaya yardım etmeli
- Yaratıcılığa olanak sağlamalı
- Antropometrik ve psikolojik veriler göz önüne alınarak uygun yaş grubuna seslenmeli
- Malzeme olarak çevre dostu ve zehirsiz malzemeler kullanılmalıdır (İston, 2001).

6. Görme özürlü çocuklar için oyun elemanları

Uygar kentte, toplumun her kesiminin uygarca yaşaması ve eşit haklara sahip olması yaklaşımı benimsenmektedir. Bunun sonucu olarak da özürlü çocukların diğer çocuklarla etkileşimine olanak sağlayacak oyun alanlarına ve bu alanlarda yer alacak çocuk oyun elemanlarına ihtiyaç vardır.

Görme özürlü olmanın beraberinde getirdiği sorunlar ele alınırsa, yaşantının ve hareket özgürlüğünün kısıtlı olması karşılaşılan belli başlı sorunlardır. Görme yetisini doğuştan ya da erken yaşlarda yitirmiş olan çocuklar okul çağına geldiklerinde gelişim ve yaşantı bakımından gören yaşlıtlarına göre oldukça kısıtlanmış durumdadırlar. Yakın çevrelerindeki nesne ve varlıklar konusunda bilgileri çoğu zaman ya bir söz imgesi ya ses ya da kokudan oluşmuştur.

Çocuk, kendi başına dolaşabilecek olgunluğa eriştikten sonra çevresini genişletmeye, yaşantısını zenginleştirmeye başlar. Çocuk için bulunduğu alanın ötesinde neler olduğunu anlayıp kavrayabilmesi için hareket özgürlüğü şarttır. Özellikle çevrelerince aşırı korumaya alınmış olan görme özürlü çocukların hareket özgürlükleri hem özürleri hem de çevre etkileri sonucunda oldukça kısıtlanmaktadır.

Görme gücünün sağlayacağı algılardan yoksun kalanların, çevrelerinde dokunma, işitme ve koklama gibi duyular yoluyla elde edebileceği izlenimler sınırlıdır. Görme özürlü böylece,

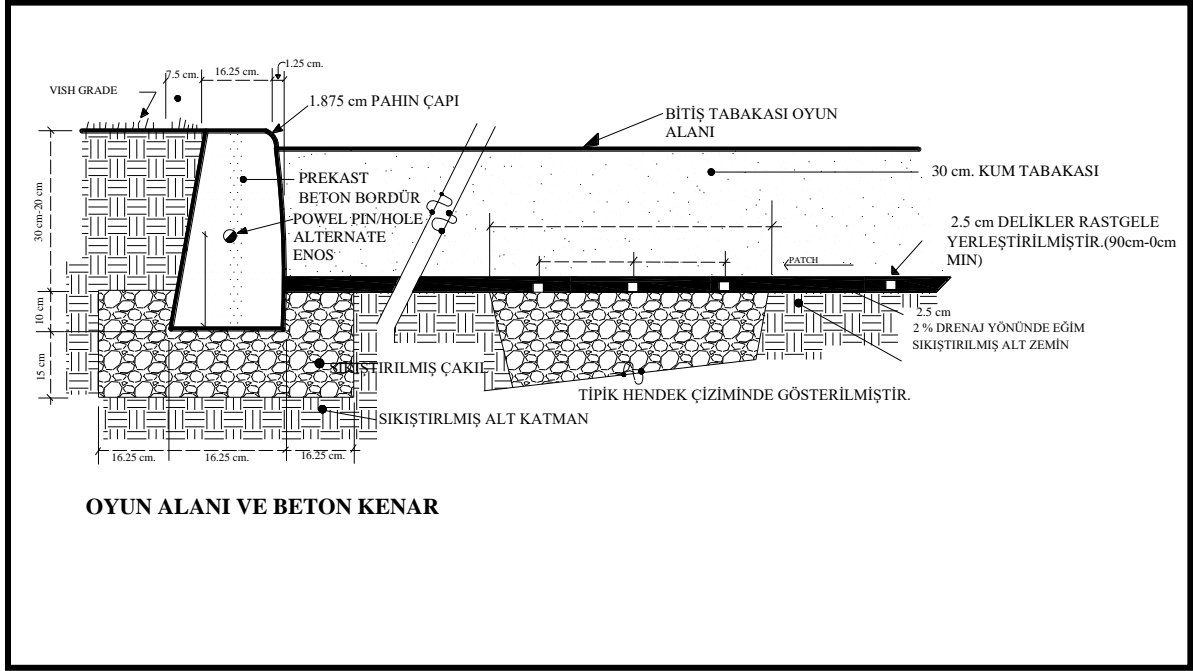
ancak ses çıkarabilen, dokunabileceği ya da kendine özgü kokusu olan nesne ve olayları algılayabilirler.

7. Çocuk oyun alet ve ekipmanları

7.1. Kum havuzları

Yapılan araştırmalardan ortaya çıkan sonuçlara göre çocuğun hayal dünyasını oluşturma da kumun yerini hiçbir malzeme alamamaktadır. Çocuk kova ve kürekle, bazen de hiçbir şey kullanmadan elleriyle hayal dünyasına kapılır, çeşitli kalıplar ve formlar yaparak oynar. Bu da kentsel mekanlar içinde özel tasarlanmış kum havuzları içinde olur.

- Normal bir kum havuzu aynı anda on beş çocuğu bir arada oyun imkanı sağlayabilir ölçüde planlanmalıdır.
- Kum havuzları,3X4 m,6X8 m, veya daha farklı ölçülerde olabileceği gibi çok büyük de tutulmamalıdır. Büyük bir kum havuzu yapmak yerine birkaç modülden oluşan daha küçük kum havuzları yapmak daha kullanışlıdır
- Kum havuzunun şekli formal veya informal olabilir .informal yapılan kum havuzları çocukların ilgisini daha çok çeker ve oyunu daha zevkli kılar.
- Kum havuzlarında 0-6 yaş grubu kız ve erkek çocukları oynamaktadır. Kum havuzlarında çocuklar kova ve kürekleri yardımı ile kumdan kaleler ve şatolar yaparak yaratıcılıklarını geliştirirler.
- Kum havuzlarında kum yüzeyi havuz kenarından 20 cm aşağıda düzenlenmeli, kum kalınlığı 20-60 cm olmalı ve havuz altında beton plak bulunmalıdır. Beton plağın altında suyu sızdırmak için tuğla ve taş kırıklarından yapılmış blokaj yer almalıdır. Yağışlarla gelen fazla su drenaj borusuyla dışarıya hızlı bir şekilde atılmalıdır.
- Kum havuzlarında kumun sınırını belirlemek için sınırlama elemanı olarak beton ve birçok ülkede olduğu gibi günümüzde en çok tercih edilen ahşap kütükler kullanılır. Özellikle ahşap kütüklerle yapılan çevreleme ile çocuklara daha doğal ve sıcak bir oyun ortamı yaratılmış olur.

Şekil 1: Çocuk Oyun Alanı İçin Kum Havuzu Detayı

7.2. Su Havuzları

Çeşmeler, gezinti havuzları, içinde gezinilen sığ hareketli su yüzeyleri tüm çocuklar tarafından sevilen oyun mekanlarıdır. Su yüzeyleri çocuklar için tehlike yaratmayacak şekilde planlanmalıdır. Su derinliği 15-35 cm yi geçmemeli, içerisinde gezinilebilen havuzların zemini pürüzsüz olmalıdır. Çocukların tutunabilmeleri için kenarlarda parmaklıklar yer almalıdır. Su yüzeyleri hem 0-6 yaş grubu hem de 6-12 yaş grubu çocuklar için çok caziptir. Su yüzeyi informal olarak yapılırsa daha kullanışlı ve daha ilgi çekici olur. Çocuklar ellerini çırpılmaktan ve suda yürümekten büyük zevk alırlar. Bu fonksiyonların sağlanabilmesi ise iyi bir tasarımla gerçekleşir.

7.3. Salıncaklar

Salıncaklar, sabit elemanlarla hareket aktivitesinin alt unsurlarından biri olan bir oyun donatısıdır. Her çocuk oyun donatılarında olduğu gibi salıncak da eğlenme dinlenme, fiziksel gelişim ve sosyal gelişim amaçlıdır. Çocuk oyun donatıları üretim biçimlerine göre sınıflandırılırlar. Salıncaklar hazır oyun elemanlarıdır. Salıncaklar nötr alanları göz önünde bulundurarak yerleştirilmelidir. Kesinlikle trafik akışı yoğun olan yerlere, girişlere, duvar diplerine ve diğer salıncaklara yakın olmamalıdır. Salıncaklar geleneksel oyun alanı donatılarından ve çocukların kas gelişimine yardımcı olurlar

7.3.1. Salıncağa ait teknik özellikler

- **Yer döşeme malzemesi**

- Yer döşeme malzemesi seçilirken güvenli, dayanıklı, ekonomik, ve doku tanımaya olanak verici özellikte olmalıdır. Kullanılan malzeme yeterli kalınlık ve yumuşaklıkta olmalı, böcek ve bakteri tutmamalıdır.
- Salıncağın yer döşemesinde genelde kum kullanılır. Kum,iri yuvarlak taneli olmalıdır. Topaklaşmaması için sık sık tırmıklanmalıdır. Rüzgarla veya taşınmayla korunması zor olan bir malzeme olduğu için 3-5 yıl arasında değiştirilmelidir.

- **Taşıyıcı elemanlar**

- Taşıyıcı elemanlar malzeme özelliklerine ve üzerlerine gelecek olan yüklere göre boyutlandırılırlar.
- Salıncağı taşıyan çelik borular TSE ve ISO normallerine uygun olmalıdırlar. Malzemenin paslanması sonucunda zamanla çürümeler oluşabileceğinden galvanizli ve boyalı borular kullanılmalıdır.
- Salıncağı taşıyan elemanlar ahşap kütükler de olabilir. Bunlar özel emprenye edilerek dayanıklandırılmalı ve 2 kat koruyucu pinoteks ve vernik ile kaplanmalıdır.
- Elemanlar genellikle önceden hazır boyalı olarak alana monte edilmelidir. Metal aksamlar için 70 mikron kalınlığında elektrostatik toz boya veya galvaniz üzeri 2 kat kurşunsuz boya kullanılmalıdır.

- **Yer bağlantıları**

- Betonla veya betonsuz sıkıştırma yöntemleriyle yere sağlam bir bağlantı yapılmalıdır
- 1.Betonla tespit: Yaklaşık 50 cm derinliğindeki çukur içinde sıkıştırılmış zemin üzerine 10 cm blokaj(kırma taş) dökülüp direkler konur ve toprakla doldurulur. Yüzeyden 10 cm aşağıda kalacak şekilde beton dökülür ve direğin dışına doğru eğim verilir. Betonun üzeri 10 cm kadar toprakla örtülür ve toprak seviyesiyle aynı yüzeyde olacak şekilde sıkıştırılır.
- 2.Betonsuz tespit: Olabildiğince dar bir çukur açılır ve en altta 10 cm kadar blokaj konur. Direk yerleştirilerek her 10-15 cm de bir toprak sıkıştırılır. Eğer dolgu malzemesi olarak kireç taşı kırıkları kullanıldıysa ahşap ayakların toprak altındaki kısmı bitümlü bir boya ile kaplanmalıdır. Metal taşıyıcılar ise klorsuz betona tam olarak gömülmeli yoksa paslanma görülebilir.

- **Tutunma yerleri ve emniyet kemerleri**

- Tutunacak yerler arası mesafeler çocukların fiziksel kapasitelerine uygun olmalı, özellikle salıncaklarda emniyet kemeri kesinlikle bulunmalıdır.
- Tutunma yeri ve kemerler de yuvarlak hatlı ve yumuşak olmalıdır, halat, deri, veya sentetik malzemelerden yapılabilir.

7.4. Çocuk oyun araçları yerleştirilirken;

- Güneş yönü,
- Oturma yerleri ile olan ilişkisi,
- Oyun araçlarının etki alanları,
- Oyun araçlarını yaş gruplarına göre dağılımı dikkate alınmalıdır.

7.5. Çocuk oyun alanlarının özellikleri

Vandalizme sık rastlanan alanlardır. Önlemler alınmazsa önemli kazalara neden olabilir. Vidaları sökülmüş salıncakların düşmesi, ucu kalkmış kaydırak yüzeyinin kayan çocukların yaralanmalarına neden olması gibi sebeplerle malzeme seçimine ve bakımına çok dikkat etmelidir.

Çocukların düşmeleri halinde yaralanmalarını engellemek için emniyetli yüzey kaplamaları, hücreli lastik yüzeyler veya 30 cm alt kotta hafif çakıllı kum ideal malzemedir. Hava koşullarına dirençli doğal malzeme; kum, çocukların düşme sonrası yaralanmalarını engeller. Araçların kontrolü ve onarımı, yoğun kullanım ve vandalizm olan yerlerde her gün, diğerlerinde haftada veya ayda bir olmalıdır.

7.6. Tırmanma Elemanları

- Çocuklar tırmanmayı ve yüksekliklere ulaşmayı severler. Bu noktadan çevrelerine ilişkin yeni bir perspektif edinirler. Yüksek yerler oyuna mücadele kazandırır.
- Çocuk oyun donatıları arasında tırmanma elemanları çocuğun fiziksel gelişimini olumlu yönde etkiler. Çocuğun büyük küçük kas gelişimine yardımcı olur.
- **Tırmanma elemanlarında olması gereken özellikler ve sorunlar**
- Diğer çocuk oyun donatılarında olduğu gibi güvenlik, aranan başlıca konudur. Çünkü, oyun araçlarındaki çocuk kazalarının %70 i düşmelerdir. Güvenlik hem planlama hem de detay tasarımı işidir. Tırmanma aracı altındaki yüzey düşme göz önüne alınarak seçilmelidir.
- Tırmanma aletleri tüm yaş gruplarının aktivitelerini karşılayabilmek için, şekil ve boyutlarında çok amaçlı seçenekler sunmalıdır.
- Çocuğun ilgisini çekecek renk, boyut ve yapıda olmalıdır.
- Dayanıklı, sağlam olmalıdır.
- Heyecan verici ve yaratıcı olmalıdır.
- Değişik amaçlar için kullanılabilmesi için çok fonksiyonlu olmalıdır.

- Tırmanma elemanlarında doğru boru boyutu kullanılmalı, en küçük ellerde bile tam ve emin bir kavrayış sağlamalıdır.
- Tırmanma elemanlarında fazla yükseklik, sivri çıkıntılar, sallanan el basamakları ve sıkışmaya neden olacak tehlikeli alanlar olmamalıdır.
- Kimyasal aşınma problemleri önlenmeli, kullanılan malzemelere ve boyalara dikkat edilmelidir.
- Oyun gruplarındaki metal aksamlar polyester esaslı elektrostatik toz boya ile boyanmalıdır.
- Tırmanma elemanlarının yerle en sağlıklı ve güvenli bağlantısı, zemin altı sabitlemedir:
 - Zemin altı kafes toprağa yerleştirilir ve seçilen kafes soketlerin içine gömülür.
 - Zemin altına yerleştirilen halka kısaç emniyetli bir şekilde sıkılır ve kauçuk bir kalıpla kaplanır.
 - Böylece bakım ve yeniden yerleştirme için çıkarılabilir.

7.6.1. Tırmanma elemanları çeşitleri

- Tırmanma elemanlarında, kullanıcı zevkine ve isteğine göre bir çok çeşit görülebilir.
- Herhangi bir sayıda bir arada gruplanabilir yada yaratıcı kümeler oluşturulabilir
- Dış mekanla birlikte iç mekanda da kullanılabilen, şişme tırmanma elemanları, taşınabilirlikleri sayesinde tercih edilen elemanlardır.
- Sürekli aynı materyalde oynayan çocuk için materyal çok fonksiyonel olsa bile ilk cazibesini kaybeder. Bu nedenle materyallerin belirli zamanlarda değiştirilmesinde yarar vardır.

7.6.1.1. Ahşap tırmanma elemanları

Ülkemizde çok fazla tercih edilmeyen, fakat kullanımını gittikçe artan ahşap tırmanma elemanları, malzeme açısından en sağlıklı; görünüş açısından en çekici elemanlardır.

7.6.1.2. Metal tırmanma elemanları

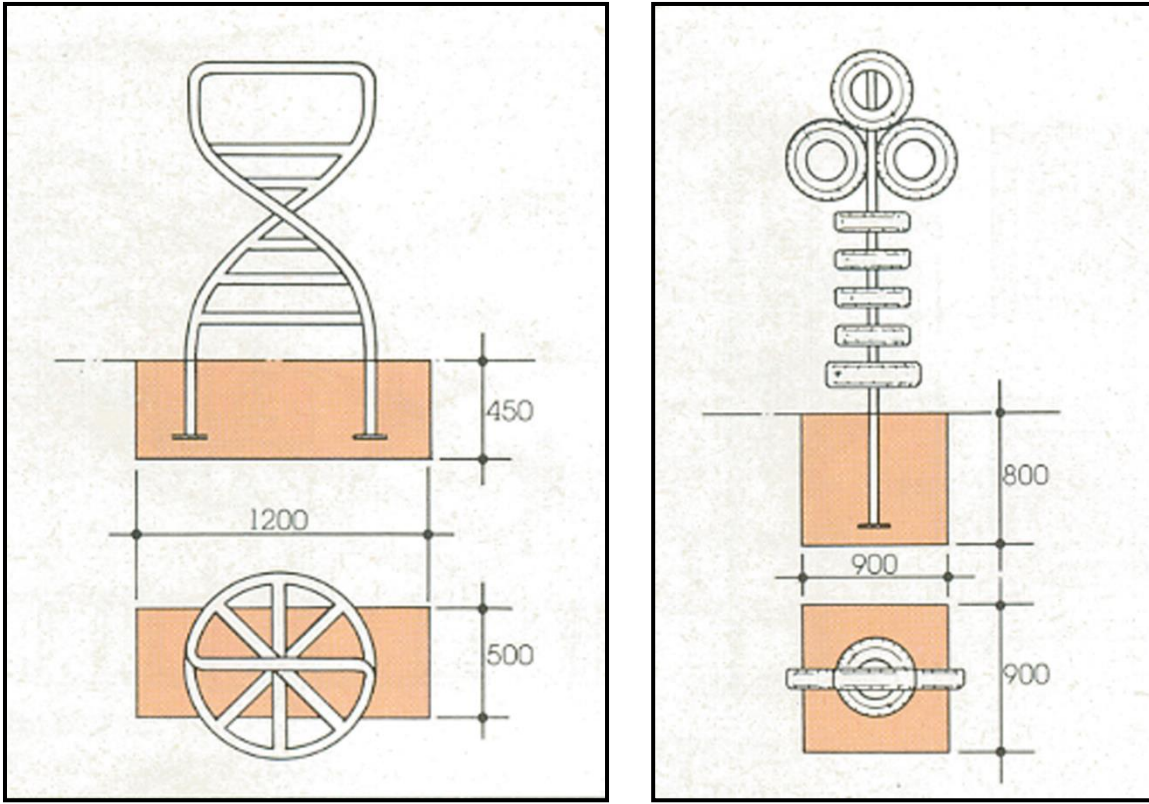
Metal tırmanma elemanları, özellikle ülkemizde, en yaygın tırmanma elemanlarıdır.

7.6.1.3. Plastik tırmanma elemanları

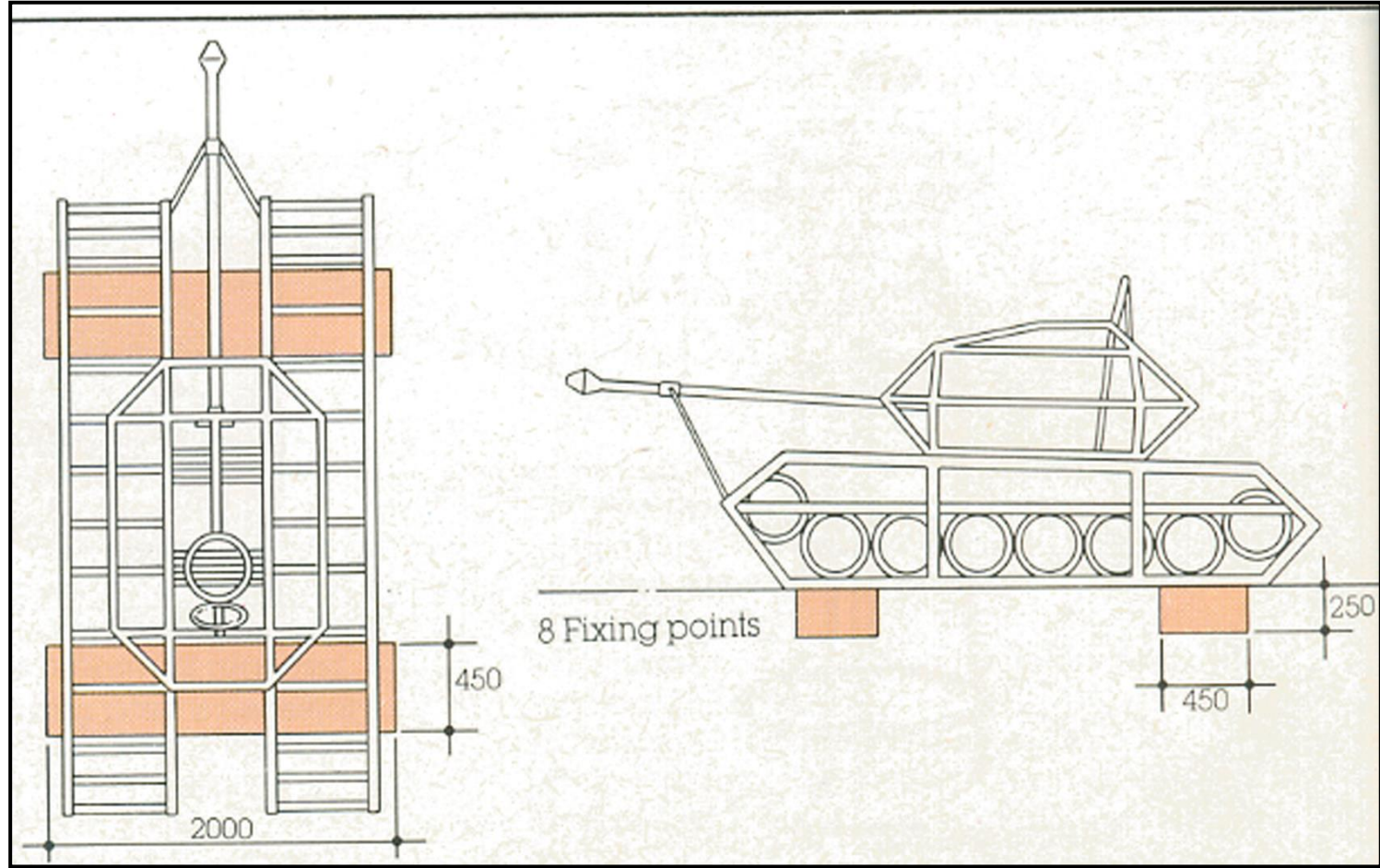
Son yıllarda plastik tırmanma elemanları da yoğun biçimde kullanılmaya başlamıştır. Bazen plastik malzeme metal ile birlikte de kullanılmaktadır.

Tırmanma elemanlarının altında kullanılacak yüzey, genelde çakıl+kum karışımıdır. Rüzgarın etkisiyle taşınabilir bir malzeme olduğundan, %50 kum ve ince

talaş ülkemizde pek kullanılmaz. Tırmanma araçlarının altında çim yüzeyler de kullanılır. Fakat bakımı zor olduğundan pek tercih edilmez.

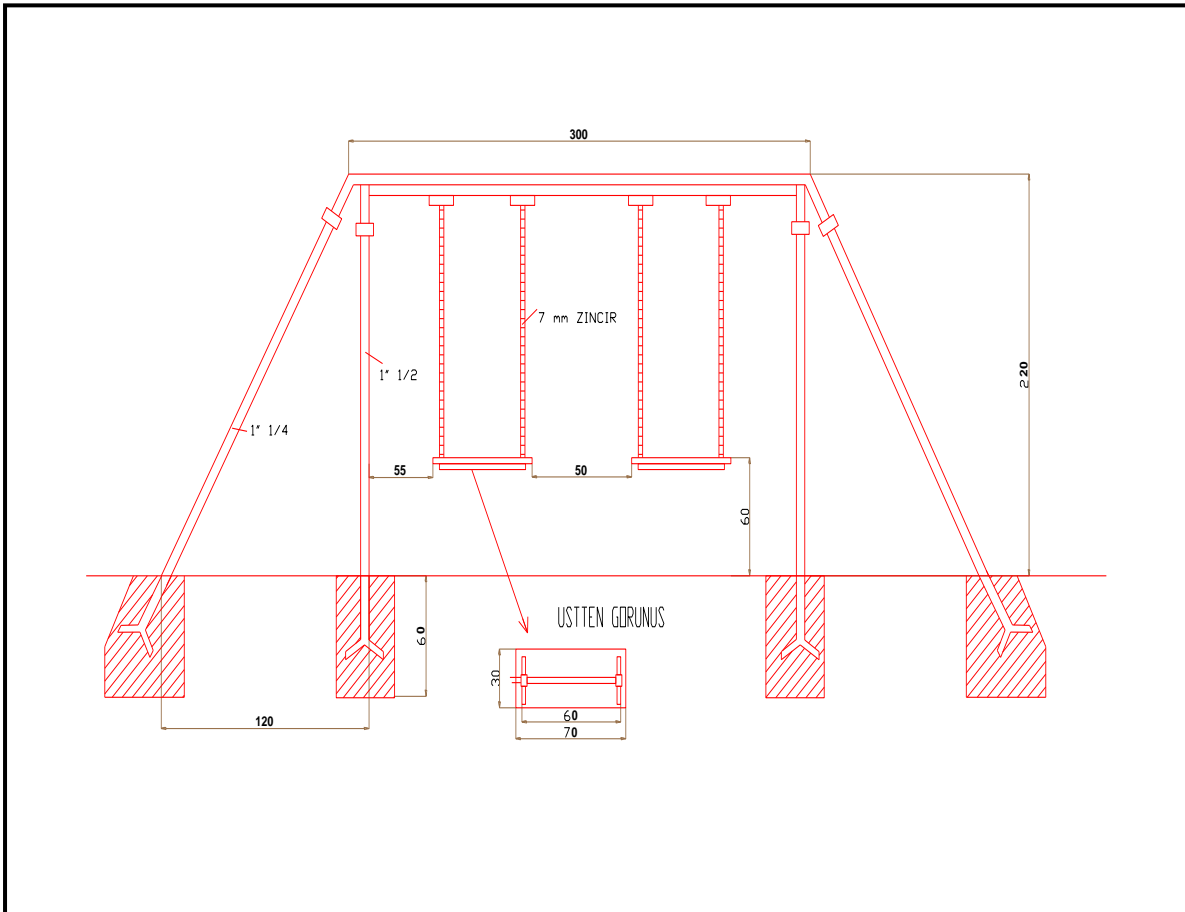
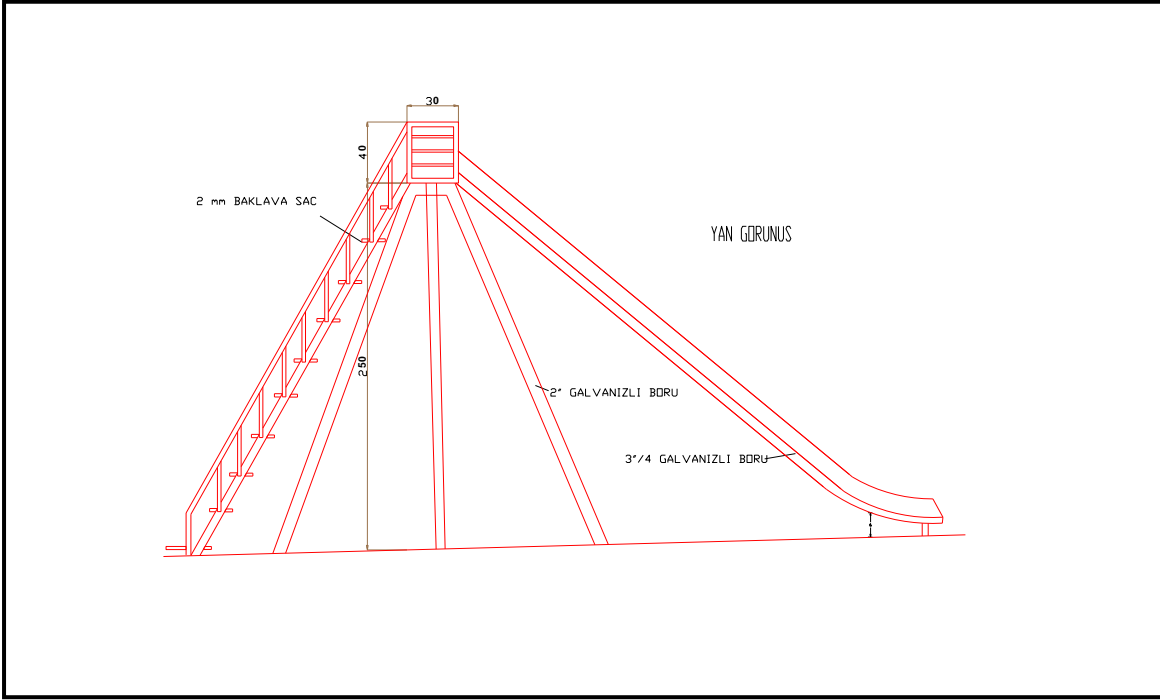

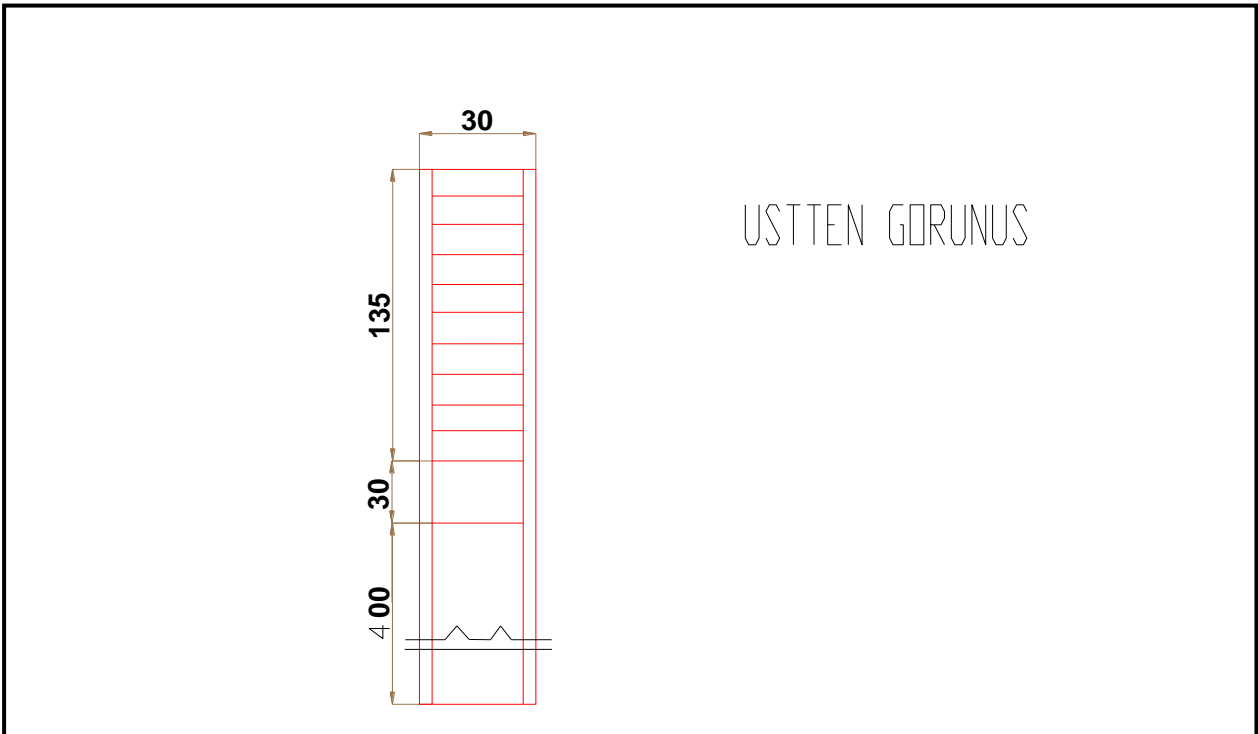
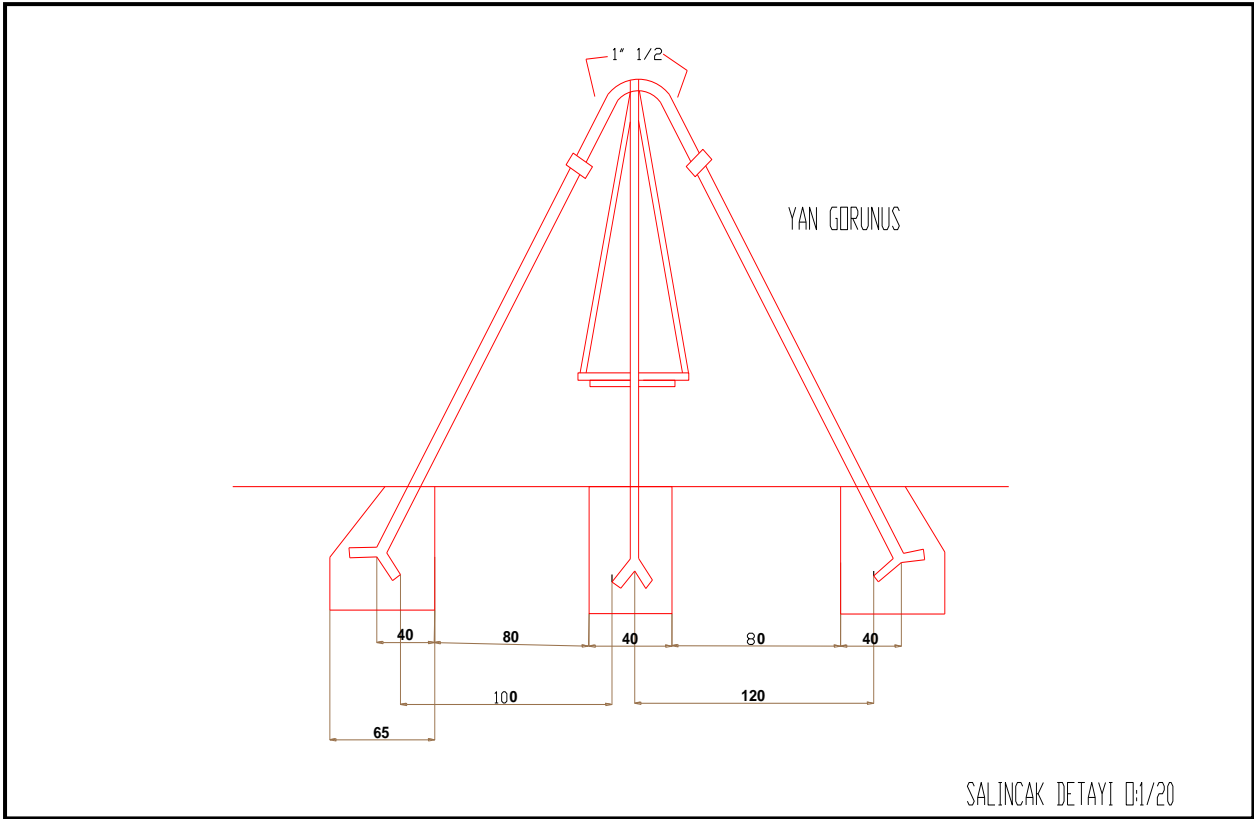
Şekil 2: Tırmanma elemanı

Şekil 3: Tırmanma elemanı

BÖLÜM 19: ÇOCUK OYUN EKİPMANLARI

Boyası kalıplanmış veya toksit olmayan kurşunsuz boya ile boyanmalıdır. Yanıcı ve patlayıcı nitelikte olmamalıdır. ayrıca; canlı, çocuğun ilgisini çekecek renklerle boyanmalıdır.

Macera oyun elemanları

Son yıllarda macera oyunlarına yönelik olarak tasarlanan oyun alanları önem kazanmaya başlamıştır. Bu alanlarda kullanılan oyun aletleri:

Zip Line (Telde kayma)

Farklı kotlarda iki yer arasında giyilen bir ekipmanla kaymayı sağlayan bir oyun elemanıdır.

